

בבא מציעא ק"ג

המשכיר בית ל"י שנה וא' גרת בו ה' שנים נאמן קרקע בחז' בעליה עומדת המשכיר לו לעשר שנים, ולא נכתב זמן בשטר, ואחר זמן באו לפני בית דין המשכיר טוען שגר כבר חמש שנים והשוכר אומר שגר שלש. בעל הבית נאמן מפני שקרקע עומדת בחזקת בעליה, בכל ספק שבא לפנינו. אמר רב אחא מדפתי לרבינא, האם כשהלוה לחברו מאה זוז בשטר והלוה אמר למלוה פרעתיך חצי יהיה נאמן? אמר לו רבינא, שם הלוה אינו נאמן, מפני שהשטר עומד לגוביינא ואם היה פורעו היה צריך לכתוב על גבו שפרע לו את חצי המעות, או לכתוב עליו שובר. אבל כאן, המשכיר יכול לומר כתבתי את השטר¹⁷⁷ כדי שלא תחזיק¹⁷⁸ בבית ותאמר לקוח בדי, ולא כדי שתוכל לתבוע לגור בו עשר שנים לעולם.

שואל אדם בטובו אמר רב נחמן, שואל אדם בטובו לעולם, כגון מי שראה כלי של חברו ואמר השאילני בטובו¹⁷⁹, ואמר לו 'כן', הכלי שאול לו כל זמן שהוא ראוי למלאכה. מפני שפירושו של 'בטובו' הוא כל זמן שהוא בטובו, ואפילו החזירו חוזר ונוטלו כשיצטרך. ואמר רב מרי בנה של בת שמואל, והוא כשקנה מן הבעלים. אבל לא קנה, כשהחזירו כלתה הקניה של המשיכה ראשונה¹⁸⁰. ואמר רב מרי בנו של רב אשי, וכשיפחות ולא יהא ראוי למלאכה¹⁸¹, יחזיר לו את שבריו, שהרי לא נתנו לו במתנה אלא היא שאלה לכל הזמן שהוא בטובו.

אמר רבא, מי שאמר לחברו השאילני מעדר לעדור בו בפרדס זה, עודר בו באותו פרדס. לעדור בו פרדס עודר בו פרדס אחד ואיזה שירצה, אפילו אפילו הוא גדול כאנטוכיא¹⁸². ואם אמר לו לעדור בו פרדסים, עודר בו את כל הפרדסים שיש לו, ולא אומרים שאמר לו שיעדור בו בשני פרדסים¹⁸³.

177 רש"י מפרש שלא נכתב בשטר הזמן וטענת המשכיר היא שעיקר השטר נכתב בשביל המשכיר, והוא ביד השוכר כדי לא יכחיש את מנין שני השכירות. ובלשון ב' בר"ח מפרש שכתוב בשטר בזמן זה וזה עשר שנים במאה דגרים בכל שנה. ואחרי ה' שנים השוכר טוען קבלת ממני שכירות של חמש שנים. ומאמינים לשוכר בשבועה. תוס'.

178 גרסת הר"ח אחזיק עלך. הגהות הגר"א.

179 בערוך מפרש בטובה שהשואל יכול להשתמש לעולם בטובה שהשואל מחזיק למשאל ואינו ראה לתוס' תוס'.

180 רש"י. והרי"ף והרמב"ם מפרשים אפ' לא החזיר ועיין ברא"ש. הגהות הגר"א.

181 כשאינו יכול לתקנו. הגהות הגר"א.

182 רש"י והרמב"ם כתב אפילו פרדס שאינו שלו. הגהות הגר"א.

183 ואין להקשות ממה ששנינו בהמוכר את הבית ארעתא תרי משמע, מפני דוקא מכר אומרים שמכר לו שנים מפני שלא מסתבר שימכור לו את כל קרקעותיו. ועוד י"ל ששם יד לוקח על התחונה מפני שהמוכר מוחזק אבל כאן המשאל מוחזק. ודוקא בקרקע שאינו יכול להצניעה אומרים קרקע בחזקת בעליה עומדת אפילו כשבא בסוף החודש. תוס'.

השאיילני גרגותא זו ונפלה אינו בונה גרגותא אמר רב פפא, מי שאמר לחברו השאיילני בונה ושאלה לו בי גרגותא עד שימצא באר זו והבאר נפלה, אם בא לבנותו ולומר השאל אותה לי לעולם, יכול לומר לו לא השאלתיך אלא אותו באר ולא אחרת. ואם אמר לו השאיילני באר, והבאר נפלה השואל בונה אותה והיא שאולה לו עד שישקה את כל שדותיו. אמר לו שישאיילנו מקום לחפור בו באר והוא חופר בשדותיו כמה בארות עד שימצא מקום הראוי לבאר. וצריך לקנות ממנו מתחילה, ואם לא קנה ממנו הוא דיבור בעלמא ויכול לחזור בו.

משנה

המשכיר בית לחבירו ונפל בימי שכירותו, חייב להעמיד לו בית. היה הבית קטן, השוכר יכול לומר איני רוצה בבית גדול. וכן אם היה הבית גדול, יכול לומר לו השוכר איני רוצה בבית קטן. אחד לא יעשנו שנים, שנים לא יעשנו אחד. לא יפחות מן החלונות ולא יוסיף עליהם, אלא מדעת שניהם.

גמרא

כשאמר בית כזה אני משכיר לך שואלת הגמרא באיזה אופן מדברת המשנה, אם אמר לו בית זה אני משכיר לך והבית נפל, מזלו גרם והפסיד ומדוע המשכיר חייב להעמיד לו בית. ואם אמר לו בית סתם, מדוע אם השכיר לו בית אחד לא יעשנו שנים, קטן לא יעשנו גדול? אמר ריש לקיש, שאמר לו הבית שאני משכיר לך מדת ארכו היא כך וכך. שואלת הגמרא, אם כך מהו החידוש? וכשרבין בא מארץ ישראל אמר בשם ריש לקיש, מדובר כשאמר לו בית כזה אני משכיר לך, ומדובר שהבית עומד על שפת הנהר. והחידוש הוא, שלא אומרים שאמר לו שהוא משכיר לו בית כזה שעומד על שפת הנהר¹⁸⁴. והתנא משמיע שהוא התנה שמשכיר לו בית כזה בכל הדברים, גם במדותיו.

הדרן עלך פרק 'השואל' פרק תשיעי 'המקבל שדה מחברו'

משנה

המקבל שדה מקום שנהגו לקצור יקצור לעקור המקבל שדה מחבירו, או באריסות למחצה יקצור לחרוש יחרוש הכל כמנהג המדינה. ולשליש ולרביע או בחכירות בכך וכך כורים לשנה, מקום שנהגו לקצור יקצור, לעקור יעקור, לחרוש אחר הקצירה או העקירה¹⁸⁵ כדי להפוך את השרשים של העשבים רעים, יחרוש, הכל כמנהג המדינה.

184 והוא מתנה להשכיר בית חשוב כזה, שדרך בני אדם להקפיד על כך, אבל לא התנה על ארכו ורחבו. רש"י.
185 בהגהות הב"ח מתקן אחריה במקום אחריו.

כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש¹⁸⁶ כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות, ובקנים¹⁸⁷. ושניהם מספקין את הקנים, החדשים בכל שנה¹⁸⁸.

גמרא

מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור
מביאה הגמרא שכך שנה התנא, מקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור, לעקור אינו רשאי לעקור

לקצור. ושניהם מעכבים זה על זה. ומבארת הגמרא שאיזה טענה שניהם יכולים לעכב, במקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור, בעל הקרקע יכול לומר רצוני שישארו בשדה מן הקשים ויהא לה לזבל לזריעתה לשנה הבאה, ואם בעל הבית דורש מהאריס לעקור. המקבל יכול לומר איני יכול לעקור, איני רוצה לטרוח שהקצירה נוחה מן העקירה. לעקור אינו רשאי לקצור, אם זה אומר בעל הקרקע אומר רצוני שתנקר הקרקע שלי, שתהא נקיה מתבן שאינה צריכה לזבל. ואם זה אומר, המקבל אומר רצוני בתבן לבהמותי ואיני רוצה שישאר בקרקע.

שואלת הגמרא, מדוע צריך לומר, ושניהן מעכבין זה על זה, הרי שנינו בשניהם אינו רשאי, ומכאן שלפעמים נוח לבעל הקרקע בכך ולמקבל בכך, ולפעמים הוא להפך? עונה הגמרא, שהתנא אומר מה טעם. מהו הטעם שבמקום שנהגו לקצור אינו רשאי לעקור לעקור אינו רשאי לקצור משום ששניהם מעכבים זה את זה. מפני שלשניהם יש טענה לכאן ולכאן.

לחרוש אחריו יחרוש במקום שלא מנכשים והוא ניכש
שנהגו לחרוש אחריו יחרוש? מבארת הגמרא,

מדובר במקום שלא מנכשים והלך הוא וניכש את העשבים הרעים כשהתבואה היתה מחוברת, ולאחר מכאן חזרו וגדלו בהן קצת עשבים. והחידוש הוא, שהמקבל אינו יכול לומר שהוא ניכש את העשבים על דעת שלא יחרוש אחריה, שהניכוש הוא במקום החרישה שאחרי הקצירה. מפני שהוא היה צריך לומר זאת במפורש¹⁸⁹.

הכל כמנהג המדינה במקום שנהגו המקבל לוקח חלק גם בפירות האילן
למדנו במשנה, שהכלל הוא הכל לפי מנהג המדינה. הגמרא אומרת, שהכל כמנהג המדינה

בא לרבות את מה ששנינו, מקום שנהגו להשכיר אילנות על גבי קרקע עם שדה לבן, שהאריס יקח חלקו בפירות האילן אפילו שאינו טורח בהם משכירין, מסתמא גם הם מושכרים. מקום שאין נהגו להשכיר, אין משכירין. שואלת הגמרא, מה

186 הנקצץ עם השבולת נקרא תבן והנשאר בארץ נקרא קש. תוס'.

187 מפרש בגמ' קנים המעמידים את הגפנים.

188 שאין על האריס אלא לעבוד ולשמור אבל שאר הדברים על שניהם והסיפא של המשנה אינה אלא בקבלנות ובחכירה לא שייכת חלוקה. רש"י.

189 ובכ"ג מועיל אפ' אם בעה"ב שתק. הגהות הגר"א.

החידוש שבמקום שנהגו להשכיר משכירים גם את פירות האילן? אומרת הגמרא, שכולם נותנים את הקרקע לאריס בשליש, על מנת שבעל הבית יקבל שלישי, והוא נתן ברבע¹⁹⁰. ובעל הקרקע אינו יכול לומר לאריס לכך הפחתתי מחלקי כדי שלא תקבל חלק בפירות האילן, מפני שהוא היה צריך לומר זאת במפורש.

למדנו במשנה שמקום שנהגו שלא להשכיר אין משכירין. ומבאר הגמרא שואלת, שהחידוש הוא במקום שכולם מקבלים על מנת לתת לבעל הבית רבע, והוא קיבלה על מנת לתת לו שלישי. ואינו יכול לומר שהוסיף לו דעת שיקבל חלק מפירות האילנות, מפני שהיה לו לפרש.

למדנו, כשם שחולקין בתבואה כך חולקין בתבן ובקש. אמר רב יוסף, בבבל נהגו שלא לתת לאריס חלק בתבן. והיוצא להלכה במקרה שיש אדם שנותן לאריס חלק בתבן היא 'עין יפה' ולא לומדים ממנו.

בוכרא וטפתא וארכבתא וקני חיזרא אמר רב יוסף, סביבות השדה עושים חריץ ושמים של בעה"ב וחיזרא של האריס עפר על המיצר ולאחר זמן חוזר הוא ומוסיף עליו עפר וכן בשלישית. הראשון נקרא 'בוכרא', השני 'טפתא', והשלישי 'ארכבתא'. ו'קני חיזרא', קנים שנועצים לארוג קוצים או נסרים סביבות השדה, של בעל הבית. עליו מוטל לעשות הוצאה זאת. ו'חיזרא' הקוצים שאורגים סביב הקנים, של האריס¹⁹¹.

כללו של דבר הוא, כל דבר שהוא עיקר השמירה שאי אפשר בלעדיו מוטלת על בעל הבית, שמירה יתירה מוטלת על האריס.

ואמר רב יוסף, המעדר, הזביל, הדלי ונוד המים מוטלים על בעל הבית. ועל האריס, לעשות חריצים להוביל מים משפת הנהר עד סוף השדה.

הגמרא שואלת על מה ששנינו, כשם שחולקין ביין כך חולקין בזמורות ובקנים מה עושים בקנים? דבי רבי ינאי אמרו קנים מוחלקים שבהן תומכים את הגפנים.

הגמרא שואלת, כיון ששנינו שבעל הבית והאריס חולקים בקנים למה צריך לומר ששניהם מספקין את הקנים, אם לא נתנו שניהם את הקנים מדוע שיחלקו בקנים הישנים? עונה הגמרא, שהתנא אומר מהו הטעם ששניהם חולקין בקנים?, משום ששניהם מספקים את הקנים.

משנה

190 כאן משמע שבעל הבית מקבל פחות מן האריס ובכל מקום משמע שהארס מקבל פחות מבע"ה וי"ל שכאן מדובר שהאריס נותן את הזרע. ובכל מקום מדובר שבע"ה נותן את הזרע או באלנות שאין צריכים לתת זרע. תוס'.

191 ור"ח מפרש בוכרא וטפתא חריץ וכן חריץ שעושים סביב השדה מחוץ לגזר.

המקבל בית השלחין או בית האילן המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין, קרקע יבש המעין נקצץ האילן אינו מנכה יבשה שלא מספיקים לה גשמים ומשקה אותה ממעיין שבה, או בית האילן, ובשביל האילן היא חביבה על האריס שנוטל חלק בפירות בלא טורת. יבש המעין ונקצץ האילן, אינו מנכה לו מן חכורו¹⁹². אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זו או שדה בית האילן זה, יבש המעין ונקצץ האילן מנכה לו¹⁹³ מן חכורו¹⁹⁴.

גמרא

אינו מנכה מחכורו כשיבש הנהר הקטן ושאלת הגמרא, אם נאמר שיבש הנהר הגדול שכולם משקים ממנו, מדוע אינו מנכה לו מן חכורו, יאמר לו מכת מדינה היא. ושנינו לקמן במשנה, המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או שנשדפה אם מכת מדינה היא מנכה מן החכירות? אמר רב פפא שיבש הנהר הקטן, אמת המים שמשכו מן הנהר הגדול לבקעה. שבעל הקרקע יאמר לו היית צריך להביא מים בדלים¹⁹⁵.

192 משום שמעיקרא לא גילה דעתו שהוסיף לו משום המעיין או האילן. רש"י.

193 מנכה לו בין בחכירה ובין בקבלנות כיון שאמר לו בית השלחין, שהרי כיון שהוא עומד בשדה שהרי אמר לו זו לא היה צריך לומר בית השלחין. תוס'.

194 שגילה דעתו שבשביל שהוא בית השלחין הוסיף לה וחכרה ממנו. רש"י.

195 תוס' הקשו אפ' לא אפשר אינו מנכה לו שהרי לא יבש הנהר הגדול ואינה מכת מדינה. וי"ל שנקט טעם זה פ' יבשו שאר יאורי שדות אחרים אינו מנכה לו כיון שיכול להביא בדליים. ודוקא באכלה חגב שאינו יכול לתקן כלל את הקלקול היא מכת מדינה. תוס'.

